

Krzysztof Tchoń (1951–2021)

Dnia 17 kwietnia 2021 roku zmarł prof. dr hab. inż. Krzysztof Tchoń – wybitny uczoney w dziedzinie automatyki i robotyki, zainteresowany prakseologią oraz etyką nauki i techniki. Od roku 1987 był kierownikiem Zakładu Podstaw Cybernetyki i Robotyki Politechniki Wrocławskiej, przekształconego w roku 2014 w Katedrę Cybernetyki i Robotyki, którą kierował do roku 2015. W tym roku przekazał kierownictwo Katedry swojej uczennicy, prof. Alicji Mazur, a sam poświęcił się pracy badawczej.

Urodził się w Tarnowie. Studia inżynierskie odbywał w Politechnice Wrocławskiej na Wydziale Elektroniki, zakończył je w roku 1973, uzyskując tytuł magistra inżyniera. Następnie kontynuował studia doktoranckie w Instytucie Cybernetyki Technicznej, rozpoczęte już na czwartym roku studiów magisterskich. Studia te odbywał pod kierunkiem profesora Jerzego Jaronia, który wprowadzał go nie tylko w arkana wiedzy naukowej, ale także zaszczepił mu etos uczonego. Napisze po latach o swoim mentorze, że pojawił się na uczelni „poprzedzony sławą cybernetyka i teoretyka systemów [...]”. Profesor Jaroń był z wykształcenia topologiem, a z wyboru cyber-

netykiem, twórcą oryginalnej koncepcji systemów cybernetycznych nawiązującej do idei Henryka Greniewskiego. W cybernetycznej teorii systemów interesowały go zagadnienia fundamentalne, związane zwłaszcza z aksjomatyczną definicją systemów cybernetycznych, aksjomatyką systemów celowych, a także z procesem modelowania systemów cybernetycznych. „Na seminariach Zakładu Podstaw Cybernetyki – pisze prof. Tchoń – uczyliśmy się pod kierownictwem Profesora podstaw logiki formalnej, teorii mnogości i topologii, a także studiowaliśmy w oryginale oraz w tłumaczeniach [...] najważniejsze teksty z dziedziny cybernetyki oraz ogólnej i matematycznej teorii systemów: Ashby’ego, Arbiba, Bertalanffy’ego, Klira, Kalmana, Mesarovica i Takahary, Sadowskiego, Ujumowa, Weinberga i Winderknechta”.

Rozprawa doktorska Krzysztofa Tchońa nosiła tytuł *Zdarzenie jako pojęcie pierwotne teorii systemów*. Było to nawiązanie do wskazywanej przez T. Kotarbińskiego teorii zdarzeń jako swego rodzaju teorii systemów. Koncepcja systemu zdarzeniowego wiązała się z prakseologią. Krzysztof Tchoń odnotowywał podobieństwo poglądów Kotarbińskiego i Jaronia oraz miejsce, jakie w strukturze poznania zajmują teorie bardzo ogólne. Grono naukowców skupionych wokół profesora Jaronia, w tym K. Tchoń, podjęło prace związane z robotyką.

Dr Tchoń był na stażu naukowym w Uniwersytecie Warwick w Wielkiej Brytanii w latach 1982–1983. Wizytował również Twente University w Enschede w Holandii oraz École nationale supérieure des mines de Paris (filię w Fontainebleau) we Francji. Podjęte przez niego badania zaowocowały rozprawą habilitacyjną *On Stable and Typical Properties of Control Systems*. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w roku 1986, a tytuł profesora nauk technicznych w roku 1996.

Profesor Tchoń jest autorem ponad 280 prac naukowych. Wśród nich jest książka, którą wspólnie redagowaliśmy: *A Treatise on Good Robots*, [red.] K. Tchoń & W.W. Gasparski, wydana w 2014 r. przez Transaction Publishers jako 21. tom serii „Praxiology: The Interna-

tional Annual of Practical Philosophy and Methodology”. Na okładce tej książki znajduje się fotografia robota społecznego FLASH zbudowanego w Politechnice Wrocławskiej. Profesor Tchoń był bardzo zaangażowany w międzynarodowy program LIREC, poświęcony właśnie robotom społecznym. Napisał m.in.:

„zauważmy, że jakkolwiek dla człowieka obserwującego robota działania prowadzące do osiągnięcia celu są oczywiste [...] to dla robota problem osiągnięcia tego celu jest typowym problemem projektowym, wymagającym poważnego namysłu zwieńczonego opracowaniem planu działań. Nasze odwołanie się do tego klasycznego paradygmatu planowania zadań w robotyce miało jednak przede wszystkim na celu zwrócenie uwagi na fakt, że projektantem i sprawcą działań zmierzających do wywołania określonej zmiany rzeczywistości może być nie tylko człowiek, lecz także inteligentne urządzenie techniczne, takie jak robot. Czy wynika stąd potrzeba powołania prakseologii robotów lub, szerzej, inteligentnych agentów, jako specyficznej dyscypliny prakseologii? Czy w tym kierunku zmierzała intuicja prof. Jaronia, gdy mówił o ekologii działających robotów, co można porównać z ekologią sytuacji praktycznych?” [...]

„Z pewnością przyszłość robotyki należy do robotów o coraz większych umiejętnościach fizycznych, a zwłaszcza intelektualnych, robotów zdolnych do partnerskiego współdziałania z człowiekiem. Takie roboty mogą być wykorzystane zarówno dla dobra, jak i na szkodę człowieka, zależnie od kwalifikacji etycznych ich projektantów i użytkowników. Mamy tu do czynienia ze szczególnym przypadkiem problemu etycznego wykorzystania nowoczesnych technologii, jednak produkty technologiczne robotycznych niewątpliwie należą do najbardziej wyrafinowanych, i obok produktów inżynierii genetycznej, do potencjalnie najgroźniejszych. Rozpowszechnienie robotów stawia zatem wymagania rozwoju edukacji etycznej społeczeństwa [...] Nie sposób jednak nie dostrzegać wyzwania endogenicznego, które może okazać się znacznie poważniejsze, a które dotyczy samego procesu projektowania robotów. Zakładając, że z czasem roboty staną się fizycznie sprawniejsze od nas, będą nas przewyższać pod względem możliwości intelektualnych, a także uzyskają umiejętność autoreplikacji, czy nie okaże się niezbędne wyposażenie robotów w rodzaj sumienia kierującego się zasadami etycznymi, tak żeby nie czyniły krzywdy nam

i sobie nawzajem? Cóż bowiem innego mogłoby je powstrzymać przed zwróceniem się przeciwko rodzajowi ludzkiemu, jeśli eliminacja człowieka uczyniłaby działanie robotów prakseologicznie sprawniejszym? Gdyby roboty nauczyły się wyłączać swoje sumienie? Spełniłyby się wtedy najczarniejsze obawy K. Čapka oraz I. Asimova. Jakkolwiek odległa może wydawać się dzisiaj perspektywa ustanowienia zasad etyki robotów, czyli tych inteligentnych agentów (etyki komputerowej), zagadnienie to od niedawna jest przedmiotem badań zainicjowanych przez Europejską Sieć Robotyki EURON”.

Profesor Tchoń cenił dydaktykę. Lubił wykładać i był lubiany przez słuchaczy. Był człowiekiem wiele wymagającym od siebie. Cenił kulturę nie tylko oferowaną przez twórców dzieł artystycznych, ale także, a może przede wszystkim – w stosunkach międzyludzkich. Był stanowczy w ocenianiu zachowań. Arystotelesowska etyka cnót odwołująca się do charakteru człowieka nie była mu obca. A przy tym był wrażliwy i czuł na ludzkie niepowodzenia. Cenił przyjaźń i sam był przyjacielem *par excellence*. W swym działaniu dbał o odpowiedzialność, która – jak pisał we wstępie do „Traktatu o dobrych robotach” – jest wyrażona w łacińskim zaleceniu-sentencji: *Quidquid agis prudenter agas et respice finem*.

Wojciech W. Gasparski

Honorowy Prezes
Towarzystwa Naukowego Prakseologii

Prakseologia

163–164/2021–2022

Treść numeru

Marcin W. Bukała

Słowo od Redakcji **3**

Anna Lewicka-Strzałecka

Profesor Wojciech W. Gasparski (1936–2022)
– zarys biografii naukowej **7**
*Outline of a scientific biography
of Professor Wojciech W. Gasparski (1936–2022)*
(Summary) **14**

STUDIA

Wojciech W. Gasparski

On the Methodology of Practical Disciplines
(Sciences) — From the Treatise
»A Philosophy of Practicality« **17**
*O metodologii dyscyplin (nauk) praktycznych
— z traktatu »Filozofia praktyczności«* (Streszczenie) **36**

Miroslaw Sułek

O ludzkim działaniu ze stanowiska
nowej prakseologii **37**
*On human action from the stand
of a new praxiology* (Summary) **63**

Paweł Drobny

Teorie kapitału ludzkiego i innowacji
w perspektywie ekonomii personalistycznej **65**
*Theories of human capital and innovation
in the perspective of personalist economics* (Summary) **100**

Alojzy Czech, Krystyna Jędralska

Nauki o zarządzaniu w dziejach katowickiej
uczelni ekonomicznej na marginesie
85. rocznicy założenia **103**
*Management sciences in the history
of the University of Economics in Katowice
on the 85th anniversary of its foundation* (Summary) **129**

ANKIETA „PRAKSEOLOGII”

Moralność współczesnego biznesu — próba diagnozy
Wstęp (Dominik Stanny) **131**
Odpowiedzi uczestników (Piotr Masiukiewicz,
Krzysztof Oblój, Bolesław Rok, Tomasz Gigol,
Aleksandra Stanek-Kowalczyk) **133**
*The Morality of Contemporary Business
— the Attempt of Diagnosis* (Summary) **142**

DYSKUSJE

Jerzy J. Kolarzowski

Projekt – książka – monument **145**
Project – book – monument (Summary) **161**

Piotr T. Makowski

Jak myśleć o praktyczności:
Wojciecha W. Gasparskiego traktat o filozofii
Tadeusza Kotarbińskiego oraz *similaria* **163**
How to think about practicality:
Wojciech W. Gasparski's treatise on philosophy
of Tadeusz Kotarbiński and similaria (Summary) **178**

Wojciech W. Gasparski

»Etyka dobrej roboty« Richarda Sennetta i inne
książki tego autora — sprawozdanie z lektury **179**
»Etyka dobrej roboty« («The Craftsman«)
by Richard Sennett and Other Books of the Author:
Notes in the Margin (Summary) **205**

RECENZJE

Danielle Logue, *Theories of Social Innovation*, 2019
/Wojciech W. Gasparski/ **207**

Robert Sroka, *Nieodkryci przywódcy współczesnej
etyki biznesu*, 2021

(Czy tworzeniem i wdrażaniem etycznych standardów
w biznesie powinny i mogą zajmować się organizacje
branżowe?) /Anna Lewicka-Strzałecka/ **215**

Gabriel Łasiński, *Sprawne działania indywidualne
i zespołowe. Ujęcie prakseologiczno-systemowe*,
2021 /Ryszard Banajski/ **220**

INFORMACJE O PUBLIKACJACH

Wykaz prac naukowych
związanych z myślą prakseologiczną
opublikowanych w Polsce w latach 2020–2021 (wybór)
/Redakcja/ **231**

KRONIKA

Odezwa Honorowego Prezesa
Towarzystwa Naukowego Prakseologii w sprawie inicjatywy
nadania Uniwersytetowi Łódzkiemu imienia
Tadeusza Kotarbińskiego **235**

Ze sprawozdania z działalności ZG
Towarzystwa Naukowego Prakseologii za 2020 rok **237**

Ze sprawozdania z działalności ZG
Towarzystwa Naukowego Prakseologii za rok 2021 **239**

TNP na Festiwalu Nauki w Warszawie: 2020 & 2021 **242**

Krzysztof Tchoń (1951–2021)
/Wojciech W. Gasparski/ **243**

Witold Kieżun (1922–2021)
/Wojciech W. Gasparski/ **247**

Noty o Autorach

252